

שנה ט'

ויזרע יצחק

פרשת "בא"	יוצא לאור ע"י מדרשת	זמני השבת	י"ב	ת"א	חיפה
הפטרה: "הדבר אשר"	"ויזרע יצחק"	פניסה	16:39	16:56	16:44
ח' שבט תשע"ז	ע"ש יצחק בן חמו בר אסתר ז"ל	יציאה	17:54	17:56	17:54
		ר"ת	18:27	18:22	18:20

הג'גים לפרשת השבוע

"ולמען תספר באזני בנך... ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" (שמות י"ב)

צריך להבין מדוע מוסיף הכתוב את המילה "בם"? ועוד צריך להבין מדוע נאמר "וידעתם", לכאורה, צריך היה הכתוב לומר "וידעו כי אני ה'". מסביר רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ב"קדושת לוי" שאומות העולם אינן יכולות להשיג את גדולת הקב"ה מצד מעשיו, והשגתם את הקב"ה אפשרית רק דרך מעשי ניסים שהם בטבע או בשינוי הטבע, כמו מכות מצרים שהיה בהם שידוד של מערכות הטבע, אך בדברים שהם למעלה מהטבע אין להם את היכולת להשיג, לעומתם, עם ישראל, שהוא עם סגולתו של הקב"ה, יכולים להשיגו גם בדברים שהם למעלה מהטבע. וזוהי הכוונה בדברי חז"ל "גוי ששבת חייב מיתה" (סנהדרין נח:), כי לאומות העולם יש השגה רק בדברים טבעיים ונבראים, אבל השבת היא למעלה מן הטבע ולכן אין להם בה השגה. וזה מה שמרמז הפסוק "את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם", בזה שאני עושה "בם" מכות, ואני עושה "בם" ניסים ונפלאות, יוצא שאתם "וידעתם" כי אני ה'. לכן אמר הכתוב "וידעתם", אתם תדעו, בזכות מה שאני עושה "בם".

"ומי ומי ההולכים" (שמות י"ז)

יש בשאלת פרעה למשה "מי ומי ההולכים" מספר תהיות. ראשית מדוע הכפילות "מי ומי" וכי לא די בפעם אחת "מי ההולכים"? שנית מדוע נאמר "ההולכים" בלשון הווה, היה על הכתוב לומר "מי ילך" בלשון עתיד שהרי עדיין לא הלכו? גם בתשובת משה ישנה לכאורה כפילות של המילה "נלך" שנראה מיותר, יכול היה הכתוב לומר "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו נלך", כאן אומר משה "כי חג ה' לנו" וקודם אמר בשם ה' "ויחגוגו לי במדבר" כלומר החג הוא לה' ולא לנו, והבדל בין חג לה' לבין חג לנו הוא שחג לה' מתבטא בעבודת ה' וחג לנו מתבטא בשמחת החוגגים. כמו שפרשו חז"ל את הסתירה בין הפסוקים "עצרת לה'" (דברים טז: ח) ו"עצרת תהיה לכם" (במדבר כט: לה) בדרך של פשרה "חציו לה' וחציו לכם" (פסחים סח) אך מה כאן ההסבר? מבאר ה"כלי יקר" שההסבר לכל השאלות הוא שפרעה לא שואל את משה מי לדעתו ילך, אלא ברור לפרעה שלא כולם ילכו אלא רק הזכרים, כי דרך הזכרים היא לזבוח, ולכן אמר "לכו עבדו את ה' א-לקיכם" ואם ברצונכם לדעת מי ילך ראו באומות העולם "מי ומי" שדרכם ללכת, לכן כפל הכתוב ואמר "מי ומי" כאומר אם תפנו ימינה או שמאלה תראו שבכל המקומות נהוג מי שדרכם לילך לזבוח ובזה גם מיושב הלשון "ההולכים" בלשון הווה שהכוונה היא לכל ההולכים בכל העולם, ומשם תראו וכן תעשו גם אתם כפי הנהוג. על כך השיב משה לפרעה "בנערינו ובזקנינו נלך" כוונתו לומר לפרעה "אתה אומר לנו ללכת כדרך ההולכים שבכל העולם אבל אנחנו לא כן נעשה אלא בנערינו ובזקנינו נלך" כי אף על פי שבשאר האומות מי שהולכים לזבוח הם רק מי שדרכם לזבוח, מכל מקום אנחנו נלך "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו נלך" והטעם לדבר הוא "כי חג ה' לנו" כי כשהולכים רק לזבוח אז בדין הוא שלא ילכו כי אם מי שדרכו לזבוח אבל אצלנו, מעבר לעבודה שהיא "חג לה'" מוטלת עלינו מצוה אחרת והיא שמחת החג, "כי חג ה' לנו" וידוע שאין שמחת האדם שלימה כי אם בזמן שאשתו ובניו וכל קניניו עמו. לכן אמר משה פעמיים "נלך" כדי לחלק בין ההולכים, "נערינו וזקנינו נלך" לעבור, "ובנינו ובנותינו" ילכו לשם השמחה כדי שנשמח אנחנו עימם לקיים את מצות ה' עלינו ליתן חציו לה' וחציו לנו ולבנינו לשם שמחה.

"נר ה' נשמת אדם" העלון מוקדש לעילוי נשמת כל מתי ישראל ובכללם:

הרה"ג אליהו דרעי זצ"ל בן סוליקה נלב"ע כג' אייר תשע"ז

תנצב"ה

אושיק לוי בן שולה זצ"ל נלב"ע יב' סיון תשע"ז

מעוניין לקבל את העלון ישירות לתיבת הדוא"ל שלך? שלח מייל לכתובת: Yossef.Benhamo@gmail.com

העלון מיוסד לעילוי נשמת:

חביבה חיה בנימין בת גורג'יה ז"ל

נלב"ע יא' ניסן תשס"ז

יצחק בנימין בר שורין ז"ל

נלב"ע יג' אדר ב' תשל"ג

תנצב"ה

יצחק בן חמו בר אסתר ז"ל

נלב"ע יג' אדר ב' תשס"ה

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבִזְקָנֵינוּ נָלֶךְ" (שְׁמוֹת י' ט)

מבאר ה"נעם אלימלך" את הפסוק על פי המובא בגמרא שבשמחת בית השואבה היו התנאים אומרים "אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותנו" (סוכה נג.), דהיינו שהיו מתנהגים מיד בנערותם כשורה ולא היו מתביישים בזקנותם מהמעשים שעשו בנערותם כי מעשים אלו היו גם כן בקדושה, אבל מי שאינו מתנהג בקדושה בנערותו אזי לעת זקנותו הוא מתבייש ממעשיו הקודמים וצריך לסור מדרכו על כן טוב שיקדש האדם את עצמו מיד. וזה מה שאומר הכתוב: "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב' ו'), כלומר שלא יצטרך לסור מדרכו הקודמת ויוכל לילך בעקבות נעוריו כמו שהיה מתנהג עד עתה ובקלות יכול הוא לעבוד את ה'. וזוהי כוונת הכתוב שלפנינו "בנעריו ובזקניו נלך", כלומר שנתנהג ונלך בקדושה הן בנעוריו והן בזקנותו. "בבנינו ובבנותינו נלך", דהיינו שנדריך אותם בקדושה. "בצאננו ובבקרנו נלך", לרמז שגם בעבודות הגשמיות כמו משא ומתן ואכילה ושתייה וכדומה נלך בכל זה לשם ה'. "כי חג ה' לנו", כלומר כי התלהבות כאש בוערת בנו לעבוד את ה'.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבִזְקָנֵינוּ נָלֶךְ בְּבָנֵינוּ וּבִבְנוֹתֵינוּ בְּצֹאֲנֵנוּ וּבַבְּקָרֵנוּ נָלֶךְ" (שְׁמוֹת י' ט)

מבאר ה"כתב סופר" שמשה הקדים את הנערים לזקנים, "בנעריו ובזקניו נלך", כי משה יודע שארץ היא מסוכנת לנערים יותר מאשר היא מסוכנת לזקנים.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נָטָה יָדְךָ עַל הָעָמִים וְהָיָה זֶשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שְׁמוֹת י' כא)

"אמר הקב"ה למלאכים: ראויים הם ללקות בחושך? והסכימו כולם... ולמה הביא עליהם חושך? מפני שני טעמים, בשביל מטמוניות ובשביל רשעי ישראל שלא היו רוצים לצאת" (מדרש)

מקשה רבי העשיל ב"חנוכת התורה" מדוע לא שאל המדרש בהתחלה את השאלה "ולמה הביא עליהם חושך?" אלא רק לאחר שאמר "אמר הקב"ה למלאכים?" ומתריך על פי הידוע בהלכות בית דין שאם כל הדיינים פסקו את הדין לחובה הנאשם יוצא זכאי. ומובא בפוסקים שהדין הוא כך דווקא אם כל הדיינים חייבו את הנאשם מאותו הטעם, אך אם החיוב היה מטעמים חלוקים הרי שיש רוב לחייב את הנאשם והדין הוא שהוא חייב. כעת ניתן להבין את המדרש. בהתחלה נאמר שכל המלאכים הסכימו שעל המצרים ללקות בחושך. ואכן בצדק מקשה המדרש: "ולמה הביא עליהם חושך"? הלוא מצד הדין הם היו פטורים שהרי כל הדיינים פסקו לחובה. לכן מתריך המדרש שהסכמת כולם לא היתה מאותו הטעם אלא חלקם חייבו מטעם אחר.

"כִּזְצֹת הַלֵּילָה" (שְׁמוֹת י"א ד)

"כיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות? משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע" (ברכות ד.)

בנוסף לביאור הגמרא מסביר ה"אור החיים" הקדוש שמשה רבינו אומר "כחצות" בכ"ף הדמיון, כמי שרוצה להזכיר לפרעה "חצות" לילה אחר והכוונה היא למלחמת אברהם נגד ארבעת המלכים שנאמר: "ויחלק עליהם לילה" (בראשית יד' טו) ואמרו חז"ל שהיה זה ליל ט"ו בניסן, עוד אמרו חז"ל שבהריגת ארבע המלכים שהרג אברהם אבדו בלילה הזה כמה אמונות, היתה זו מלחמה גדולה ועצומה ורשומה בתולדות מלכי העולם, כי מלכים אלו היו מלכים תקיפים ושלטו על ה' מלכים גדולים ותקיפים, ובכל זאת אברהם אבינו, אדם אחד יחד עם עבדי ביתו, נצח אותם, לכן אמר משה "כחצות הלילה" כמו הלילה ההוא הידוע בעולם שיצא הקב"ה להושיע את אברהם אבינו, כך יצא כחצות הלילה הזה להנקם במצרים.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֹא יֵשְׁבֶנָּה אֲלֵיכֶם פְּרַעֲהָ" (שְׁמוֹת י"א ט)

משה היה בטוח שאחר שיזהיר את פרעה ועבדיו על מכת הבכורות הם יפחדו ממכה זו יותר מכל שאר המכות שהרי הם ראו עד כה שכל מה שמשה הבטיח התקיים, לכן, אומר הרמב"ן, מודיע הקב"ה למשה שהוא מחזק את לבו של פרעה כדי להרבות בו את מופתיו במכת בכורות באדם ובבהמה ובאלהיהם.

"וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה" (שְׁמוֹת י"ב לה)

רבינו החיד"א מביא ב"שמחת הרגל" את דברי הרב משה בן חביב שקושר בין הפסוק שלפנינו לפסוק "ושאלה אשה משכנתה" (שמות ג' כב) והפסוק "וישאלו איש מאת רעהו" (שמות י"א ב), ומפרש בשם הרב מהר"י חאגי"ז שאם היו ישראל הולכים לבושים כעניים ובבליי סחבות אל שכניהם ומבקשים מהם ישאילום כלי כסף וכלי זהב הם לא היו משאילים להם, לכן אמר קודם "ושאלה אשה משכנתה" הישראלית העשירה וכן "מגרת ביתה" הישראלית העשירה כלומר תשאלו זה מזה, ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ואז תהיו נראים כעשירים, ואז המצריים ישאילו לכם שסוברים שאתם עשירים ונצלתם את מצרים.

לרפואת כל חולי עמו ישראל ובכללם: אליהו בן חמו בר אסתר

הארות והערות ניתן להפנות לטלפון: 052-3268315 או בדוא"ל: Yossef.Benhamo@gmail.com

גמ"ח "יד יצחק": מבחר תפילין רש"י (ספרדי, אשכנזי, איטרי) גמ"ח "בית יצחק": ספרים ל"חנוכת בית" ו"ברית יצחק" חברת הבקשות "מאיר השחר": לימוד פיוטים ובקשות נוסח מרוקו בהדרכת ע"ה יוסף בן חמו מדרשת "ויזרע יצחק": שיעור "דף יומי" בהדרכת ע"ה יוסף בן חמו בית כנסת "שבת אחים" נוה גן פ"ת 21:30-20:30 לבירור פרטים ולהשאלה - טלפון: 052-3268315